המאסף

לשתי תקופות האחרונות

משנת

התקמח

Königsberg und Berlin, 1788.
In der orientaliſchen Buchdruckerey.

המאסף

התקמח

שתי תקופות האחרונות

על מעשה הכתב

משר יחסרהו הקדמוניים לשים שמו קדמוס מלך פיניקיה׃

קַדְמוֹס בִּתְבוּנָתוֹ · הִמְצִיא זֹאת הַחָכְמָה ·
הַמְיַצֶּרֶת הַקּוֹל · דּוֹבֶרֶת אֶל־עֵינֵינוּ ·
נִבְקָנִים · וּנְקוּדוֹת · בְּתָמוּנוֹת · וּבְעָרְמָה ·
הַשְׂכֵּיל לָתֵת מַרְאֶה וָגוּף לְמִזְמוֹתֵינוּ ·

חפשי ׃

ה מ א ס ף

ח ד ש נ י ס ן ת ק מ ח

תולדות המינים המטבעיים

כיום נדרש מלכיש את המדע בתגל נעשה התסוקה מעשה בלבנו ותוליד בקרבו את המוליך (עלעקטראדוגמאגנעטעט) אשר יסיתהו לקור ולדרוש על כל אשר נעשה בחת השמש ולגלות סתרי מעלול העבע איזה יכשר להוליך ממנו תועלת מה להרבות מדעו לו רכושו / ובזו יבוז לכל כסף וקלקה אם רק ייחל ממנו שום עור המועיל חלף עמלו ולא ישיב לאחור עד הגיעו מבוין / וע"י השתדלות וחרישות הכח ההוא אשר לא ינוס ולא ייעף בלב כל חכם לב / רבו כמו רבו התועלות לקיום ולהפארת מין האנושי / גם בחכמות רמות נשגבות / גם בחומות שונות / גם בהמלאת כמה וכמה מיני תחבולות אשר יעשה האדם ותי בהם / ובלעדי התפעלות הנפש הזאת לא ירוש איש את ידו ואת רגלו לדבר דבר מכל מיני חכמה ומדע / נמשל כנהמות נדמה בלי לדעת לפנות ימין ושמאל / — והנה הכח ההוא הפרית מחשבות בלב האדם להוליך גם מחולי לזוה רמשים ידועים קועלת מה / להחניק נחושו ולהרגות יקר תפארתו / והן הנה המרגליות היקרות מאד בעיני הסנגיס והשרות / מנגיס קטנות מוקפאות מליחות או טריות המכות בתוך גופי חיות מיני חומטים (אוסטרן) ידועים / מתחוות מחולי מה / לרוב ימלא בתוך קליפה אחת יותר ממרגליות אחת / ולפעמים ימלאו בתוכה הדבה מאד עד שימות החולה ההוא מיתה נבעית מהם / ולרוב תהיה מרגלית אחת בכל קליפה וקליפה מיוחדת שהיא גדולה וכה וגלולה יותר מהשאר הנמלאות בתוך הקליפה ההוא / ובפרעות חוקן היוצרות על סביב לגולי הקליפות / אשר לזה

התחכמו קלת מחקרי העבע בזמנינו לחלוק על הרחשונים בענין
התהום המרגליות , בחמרם שאינו מתהות מחולי הרחם ,
כי אם מחיזה ריר החומט חשר יטיח בין מבנלות הקליפות לחברם
יחד לבלתי ירחום שרן לחר נתוכו להמיתו , ורחיה להם הוח
כחשר כבר נמלחו חיזה נרחקי מרגליות מנוקבים מתולעים
לחרים , והחומטים חשר בתוכם סתמום מבפנים בחיזה ריר
והסתימה הניח התהום למרגלית , ומזה הקישו על כלם ,
לף שהן נמלחות בכל חלקי גוף החומט , כרחשו בבענו בקיבתו
ובשחר חלקיו , וחכמי העבע הרחשונים חמרו , שהמרגליות הן
מין חולי לגל השבלולים ההמה כמו מחלת לחן לגל מין חדם .

החומטים חללו נמלחים חמם בכל חלקי העולם חם מעט
וחם הרבה , וגם בחיזה נהרות במדינת וחקטן
ימלחנו וילודו ממין הקליפות חללו , חולם הרחבים היותר
חולים וחלוזים וחשר בקרבם המרגליות היותר גדולות וגלולות
וקטות ימלחו בתוך הימים חשר בחלק חויל ובפרעות בלשון היס
הפרסי (פערוישער אטער = בוין) = בחי בחלן .Balz חשר
לזה יקרחו המרגליות הבן מרגליורט = מזרחן (מר =
יענטאוישע פערל) וכן יקר הערך יותר מוגלן , להיותן
גדולות , ענולות , זכות , גלולות וכבנות מבריקות . ובהיות
השבלולים ההמה שוכנים על פי רוב בעומק היס ויתרבקו על
פני הסלעים חשר בתהומו מבלי לעזוב חת מקומם כי חם מעט
מזעיר , לכן לח יוכל החדם להעלותם בלתי חחרי יגיעה רבה
ובסכנה גדולה , ולהעבודה הזחת התעתדו תכנים מדלת העם
פחותי הערך חשר נושלים חת נפשם עבות המיתה חם רק
מתכונת בכסף יהיה משכורתם להחיות חת נפשם , והמה
יקרחו בשם שוחים (טוויאאטער) חו צוללים (טויכער) חשר
ירגילו עלמם מנעוריהם להתהמם מחת המים , ולחט לחט
ירגילו עלמם לכך , עד כחשר יגדלו יוכלו לבבת מחת המים
ולעבות מלחכת לכמה רגעים , ולפעמים בחלי רביע שעה .

בלשון היס הפרסי הנוכר יזודו המרגליות בשתי עתי
השנה , בעת החביב ובעת הקיר , לח יותר ,
כי בעתים חללו בבר שחל החולי ההוח חשר יזליד המרגליות

לנגוף בתוכם , ואז יקחספו עוברי ימים המונים בסירות דונה , ויעברו בהן במקומות הידועות להם גים מלח סלעים בתהומו תחר שם הוח מנורת החומטים הללה , והמים עומד עליהם מלמעלה כעומק עשר אמות או פחות , ולא יותר , כי אם יעמיק יותר לא ידחקו קרני האור בתהומו , ולא יוכל הגולל לראות בתוכו , ושמה יחוקו הסירות בתנמונים (מקצר) , ובכל סירה וסירה ימלאו שני גוללים , תחר להם נרתק קטן מעץ או ממתכת , רחב ופתוח מלמעלה וצר ומסוס מלמעלה , כצורת הפעמון , תחר לזה יקרא הנרתק הזה פעמון הצולל (טויכר גלאקע) , ובתוך הפעמון או הכובע הזה עשוי הדוס קטן לשבת הגולל עליו , ויקח ספוג שרוי בחומץ לריח לפיו לשאוב רוח על ידו , ועל ידי זה יוכל הגולל בלב ים

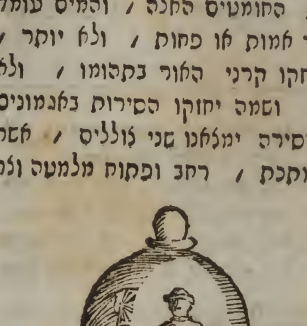

בינתה , כי להיות הפעמון צר ומסוס מלמעלה לא יוכל המים לדחוק בתוכו מלמעלה למעלה ולאחוז החויר מכל חלל הפעמון במקום צר , כי חזק כח ההתפשטות (עלאסטיטי קראפט) ממנו *) , למנע הגולל יוסב בתוכו כסנור בכלוב והרוח לוחץ עליו מכל צד בחין דרך לנטות ימין ושמאל , כי הפעמון מסוס ממעל לו , ומלמעה סגרו המים בעדו , לכן יקשה מאד לשבת בתוכו זמן מה בתוך המים בלתי היים תחר הרגיל לכך מנעורין , ובראש הפעמון קשור חבל חזק תחר ראשו האחר קשור בסירה ובו יענע הגולל לרצונו לעלות למעלה לשאוב רוח או להריק נידו או לשבת אחרת ועל ידי ימשוהו

---

*) וזה יוכל לנסות בתחר תקח כוס זכוכית או מחבת , והשבילו על פיהו בתוך קערה מלא מים , ואחר כן תוליח הכוס החוח , תמלאת יבא בתלוי בחקירת בלי כוס להלומית .

ימישהו מהמים / ובשולי הפעמון קשורים כדורים קטנים ממתכת לרחת ע"י הכופר הסוף נתקל בתוך המים לבלתי ישמעו מורס מים כנירים לו מסגולת הנהר *) וכענין הזה יורידוהו נקמוס

---

*) וצ"ל מקומות ילכום הצולל נגד עור מרגליו עד החזה וצרגליו עשויים משוטות מעור כדמות סנפירים / לצד יועילוהו לשחות בנקל על מקום לצד יחפוץ לשכת / וברגליו יהיה כובע מעור לצד יכסה רגליו ופיו / ומן הכובע הזה יצא קנה חלול מעור קשה / ולמעלה יותר מעשוק העור / וברצף הקנה קשור כפיס מעץ לצד ישוט על פני המים לבלתי תלעלל הקנה / וע"י הקנה הנ"ל ישאב הצולל מעט מעט על עת מעט רוח / והכנ"ל על הקמוסה לצד לכנין /

a) הוא הסוחה לצוא נגד פור עד לולמו / b) הין צלחופות נחוצים על רגלי ה
c) מקום קשר הצלחופות על זרועו / d) צלחה קטנים חלולים הנמצאים בצלחופות

נתקוס לתפוס תהר מעמונו / ובאשר ימלא התומעים יתלכש מקירות הכלעים תשר שם התדבקו / ויניחם בילקוטו מעשי רשם תשר תלה נגוהרו / ובמלאות בילקוט התות בקליפות תו כאשר יעטרך-לשתוב רוח יענע בתכל המוכר / וילפת גו בורועיו / תו ימיסומו המלחים תשר בסירם מקוך המים להציל תת נפשו תו להריק לידו תחד ממרכה ותחד ממשיט / המרכה תסף לפעמים בפעם תחת חמם מתות קליפות בילקוטו / והמשיט לת התסיר מחמיסים •

המים הוא במקומות התלו לעת כותת זך וגלול מחד / כי בלעדו לת יוכל הסוחה לרחות תחת המים וכעור ימשם בתפילה / ימין לקחת מרגליה וימלא חרם בידו / תושם כאשר ישמע ממרחק קול שחון רעם דג גדול תו תנין תשר יתקרב לו לבלעו פתאום / תו ידליק הגולל התוא תת תהוס שים וירפים מימיו לבלתי ירתה מהדג להציל תת נפשו • לממש בכל זאת לת יכגל לפעמים בכל תחבולותיו להמלט מהתורב כאשר יבא מאחוריו / ובטרם ידע הנרדף לנענע בחבל / חיש יפער הדג פיהו ויבלעו עד תמו ויתן תת בטנו קברו / גם לפעמים ימשכו הגולל מקוך המים תסר יד תו רגל תו שאר חלק מגופו תשר נשרף ממנו מהמניסים ונפרשות מאומן התניסים תשר יקרתו בשם (חיית פיש) תשר גרונם הוא רחב מאוד לבלוע תדם שלם עד קומו בפעם תחת / ולוא ימלתו תמיד התנשים התלה תשר ימלתו תת ידם לגוד ליד כותת בעלי-זרוע מרי נפש יעליכו חיים מנגד ויתילבו כמטרים לכל חני התלחות ולת יפתדו / ישתקו לכל מטחים ולת ידעו כי בנפשם הוא •

ובאשר ימלא הגולל תחת המים קליפות הרבה עד כי לת יוכל לקחתם בפעם תחת / יעשה ממנו תחת המים

חמרים

לת האויל היולת מפיו לל כים עשוי מעץ לקבלה שתה • וחכא בתחבולה הזאת יתלכ משוחה אויל כפי תפנו • כיים לו e) מפתח לפתוח דרך אויל הקנון שלאופיש הגדולה / ולקנרו עיד לתר עוילנו כדי מיוקו •

ים מקומות כמו תגל הכוסים תשר אין להם שום תחבולה כי אם יקשרו אבן גדול בגופם לבלתי יטעפו מבטילת המים / ועוד תכל תוק סביב בגופם לעלות אל ידו מתוך היאם בלעתו לעליה • ובכא ידי בתיים ים לילות תעלומין /

ממרים חמרים *) , ויקח מלח ילקוטו מכס ויעלה למעלה להריקס ולהסיר רוחו , וזו יסוב לרדת לקחת מטמונו פעם אחר פעם עד תמם , אם לא נגבו רעיו את הנוקר בטרס ירד סניח לקחתם , כי להיות סירות הדונה קרונות הנה על פני המים והגוללים ירדו בתחומו זה בלד זה לחפוש מטמונים , כאשר ירחה האחד כי לרעיו הנעים נורלו והוא לשוא יגע , יאחוב במסתר לחטוף , ויחל עד עת עלות חבירו להריק ילקוטו או לשוב רוח , וזו חים ירד הוא לקוד אחרי מקומו ויחטוף המומנים אשר השאיר הרחמן וכבר קרה פעם אחת אשר דמה גולל אחד על רעו כי עוזה עמו ברמיה לבגוד ממנו הקליפות אשר אחף הוא ביניעה ושקידה רבה , ויהי הוא סניח לוקחו כפעם בפעם לעווב מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפו להשיב לו הגזלה אשר גזל , והאחר כמו פתן חרש האטים אזנו לבלתי שמוע לדבריו , וידבר עוד אתו קשות על כי שקר ענה באחיו לעמות בו סרה , ועין חנוס לא שבעה מעולם לעשות נבלה כזאת . גולם הרחמן הזרים עד יום סניח , וכאשר מלא נם יום כי נגנבו ממכונת חומטיו אשר לקט ואסף בקהום היס , ואנשר בו אם הקנאה לקחת נקמתו מהגנב , ויהי כרדתם סניח במצולת היס , הניח את חבירו לרדת הרחמן והוא ירד אחריו ומחכלת בידו , וכבואו לקהום מלאו עוד על נגיבתו ועמד עליו והמיתו , ואנשי הסירה בוחילו על ההרוג כפעם כפעם כי לא ידעו מה היה לו , ויחילו עוד בוש , ואחרי המשכו מתוך המים מלאהו מודקר ומת .

ובבר אמרנו בי הגוללים והשוחים יורגלו מנעוריהם לשנת קחת המים ומן מה בלי שתיבת רוח , כי לולי ההרגל הזאת יסתכל ויתחולל על אחד מכס בשבתו תחת המים בלי לדעת לאיזה תכלית הורד שמה , ולפי רגות לידו קרבה מסכורתו . גולם העבודה הזאת מחשת כח מאד , עד כי

מתנתרי

*) מחלוקת גדול הוא בין מחקרי השבע אם יש לחומטים הוא שניעה מקומית או לא אף שהם בכלים תחת נדר החי , ואף כי התחיבת להם תנועה מקומית , קודם שהוא בתכלית הדיוק והתרשלות ולא ישנו את מקומם לעולם בלתי מיעט מועטי .

ממוצרי הסוחים לא יוכלו לעלות במים יותר משבעה או שמונה פעמים ביום , ולפעמים ימלאו בתוכם בעלי קנאה וחומדים אשר יהיו לאסוף יותר מחבריהם ולהרבות מסבורקס , ומגודל התשוקה הסיל ישכחו עת נפלת מהמים לשחוק רוח , וחיש יחנקו מעלירת הנפש וימותו כמעט רגע תחת אשר דמו לרכוש רב כחלו לנגף יחיו .

ההומטים הללו נמודו רק בנקר עד חלי היום כי לו המים גלולים ביותר ויוכלו לרחוץ מתחתם מקום תחנות מבוקשם , ובחלות היום כאשר כלו הגולגים מלאכתם , ישובו בהסירות על שפת הים , ושמה יחפרו בחרות בחרות מרובעות כעומק קומתם , ומחולית הבור יעשו תל קטן סמוך לבור אשר עליו ישתחו שעות הקליפות לעין השמש אחת על אחת , ולפי שהחומטים יחיו רק בתוך המים ימותו פה מחוס השמש ואו קנקנע הקליפה מעלמה , ואם יום או יומים יעמודו , יבא רקב בנשרם ויבש , והמרגליות יפלו מתוכם לתוך הבור אשר הוא סמוך לתל , ואחר כן ילקטון מתוך הבור וינקו אותן מהחול ומהעיפות ואו יסדרום למינים שונים , גדולות , קטנות , עגולות , נבובות , מרובות , גלולות ועבורות וכדומה , לים לים למינהו , ואותן הרקויות לנקוב ינקבו אצל אנשים ידועים מלומדים למלאכת העבודה הזאת ואו ירכשום בחושים לעשות מהן חרוזים חרוזים ולמוכרן ביקר הערך לתכשיט זנשים ומהן אשר לינן טובות לנקוב יוסבלו בדבידי כסף וזהב בטבעות ושאר כלי תכשיט .

ואותן הקליפות הנקרקות אצל המונים נהתקי המרגליות (פערלאוטטער) לינן הקליפות אשר בתוכן נמצאות המרגליות , כי אם הן ממין אחר הנקרקות אצל חכמי הטבע אוזן הים (זעע־אהר) כי דומות בהמונן לאוזן , ואולם להיותן דומות בצבעון ללבע המרגליות הקרקנה על שמותן , ועוד יקרון בשותרן לאותר המרגליות להיותן מנריקות מרחות טובות , אדום , לבן , ירק , אדמדם , קבלת , ארגמן , כרכום , וכדומה , והנה יותר קטנות מקליפות המרגליות אשר ימלאו לפעמים כחלי חמה אורך וחלי חמה רוחב .

ויקרון

ויתרון המרגליות משאר מיני מסחרים הוא שאינן נהיות מריקה ועשיה להיותן מטבע וכלים ולבושים, ולזאת הסחלות בטבען עכורות לא יוכלו ליפותן בשום תחבולה כי אם תמכרנה במעט טערך . ויהי כאשר פרץ התשוקה בעם לקנות מים בחיו , ורבים מהלת הסחר לא הסיגה ידם לתת מחיר כסף הרבה תחת יקר ערך המרגליות , מתקוים תלוה לקצת נשותיהן בעניים ורבידים להדמות לגדולות מכנות הארץ בעדי עדים , לו המליך מים אחד בשנו יאנין לעשות מרגליות מזויפות הדומות בתבונתן להטובות , והוא בהתחבולה החל לעשות מזכוכית קטנות כגודל המרגליות , תלולות ודקות מאד , והכין מהקשת דגים מרק מה הדומה בלבנו למרגליות , ושם בו את קירות הכדורות מבפנים , להיות מבריק בנעו דרך הזכוכית חולה , ואז מלא תוכן כשעות לבן ונקבן ועשה מהן חרוזים הדומים במראיהם כמעט למרגליות הטובות , ומכרן בזול גדול לעומת ערך הטובות . והסיע בזה רעבון תשוקת הסחון , וממנו רוח וכן יעשו בעת בכל מדינות אירופה מרגליות מזויפות למלכים ולרבנות .

ואתה הקורא ידידי שים לבך לדברים האלה ותתפלא מפלאות חכמים דעים אשר לו הגדולה והיכולת לפעול במלכותי הטבע ככל אשר יחפוץ חכמתו העליונה והנשגבה בעין מעלה לרוחו , והאדם שם בתבל למשול על כל , וחננו בדעה ביבה והשכל לתור אחר נסתרי הטבע ונגלות תעלומה , ואם דבתי האלה מעטים המה מתת די לרות למתון לדעת , לך גם בתקבוץ החכמים וראה וקרא בספרי חוקרי הטבע ובראשם בספרי החכם המפורסם בשמו ביפאן הלרפת אשר חבר בזמננו בחמשים ספרים ויותר על כל נופי הטבע הידועים לנו , מארז בלבנון עד חיזוב בקיר . מקוממת רחם עד בנפי פרעוש , מים הגדול עד מי הפסים , מכדורי השמים עד נרגיר התרדל . וגם תמצא עשר ידות למלאות מחוך .

ברוך ליונא .

תולדות גדולי ישראל

תולדות החכם המפואר אראביא ז"ל .

החכם המחכם הרופא המובהק דון באלטא"זער אראביא
נחד מאנוסי ספרד , ואח"כ נחד מגדולי ק"ק
הספרדים פה אמסטרדם , היה איש נבור חיל רב פעלים וירא
שמים נסחר מנעורין . עזבו נארץ מולדתו סיוויליאה היא
עיר גדולה נמלכות הנ"ל ויעש לו שם נהקמות לו דעת בינה
והשכל נפילוסו"פיא נתכלית השלמות . ויגדל כבודו על
למוד ויעל גם עלה נמדריגות סולם הקבוצות ויוסיפו נדיבי
העם נכסף כבוד לעקשאר נלמד חכמת מעטאפיזיקא למעלה
מסעבע נכסאות המדרש המפואר אונויזערזיטעט אשר נעיר
רעתי נחכמות סאלאמאנקא . ואח"כ סמכו החכמים והרבנים
היושבים ראשונה נמדרש אלקאלא את ידיהם על ראשו ונעטרוהו
נכובע הוד והדר נקיומו נחכמת הרפואה וגם נסמיליאה *)
משם נקרא להיות רופא נחצר היכל המלך פיליפי הד'
מלך ספרד , ויהי מקץ ימים נתדבק מהמלך הגדול לואים הי"ב
מלך צרפת כי שמע את שמע חכמתו . ויסע מספרד וילך
אליו והמלך ושריו קבלוהו נכבוד וכפנים יפות וישימהו ליועץ
קרוב אליו נהיכלו . וילך עוד הלך וגדל להפארת ולתהלה
ויעלוהו ויושיבוהו נכסא רבנות פראפעסאר נמדרש הגדול
ומהולל נפולס נטולוזא , לא היה ימים מעטים עד שמע מקוש
מולדתו סיוויליאה היתה יתירה נעיניו ויסב לביתו ולמשפחתו .

אמנם נכל זאת לרשות ונכל הכבוד הזה לא שקט לבו היסר
עם אלהי קנותיו , מבני נריכותו להעלים יהדותו
נכל

*) Moreri Suplem. art. Limburg.

בכל עת לפני עם הארץ ככל אחיו התנוסים אשר שם • וכבר
ימי נעוריו מיום שמעו מפי הוריו בשוב שמוערע ישראל הוא
היעד חרם לו העדר קיום המצות • ותשק עבודת קונו בפרסית
היתה כאם בוערת בקרבו / עצור בעלמותיו נלאה להכיל לאומו •
ולא עמד רוח בו להודיעו ולהגיד לפניו לשום לדם מפני חימת
מלכי מות שופטי גיא בן המוס אינקוויזיציאהן • ובכל עת
חס"ב בלבו"תו אשר עליו היתה לחשוב מחשבות לעזוב כל הטובות
המדומות הומניות והסובדות בעבור הנחיל לנפשו בחמימות
הנלחיות והקיימות המוסג בלבתו בדרכי ה' נגדה נא לכל עמו
בתוך המקומות אשר שם בני עמו רשאים לעבדו בגלוי ולשחור
בארץ כאשר העמים • ויהי יום מה בעשותו לחת מכל מצות
ה' בלי הסתתר כפי צורך השעה מלחותו השרים המליצים
בחרבים עובד עבדתו / ומשרים קלו ללכת הדבר לשופטי
האינקוויזיציאהן ובאו משרתיהם ויתפשו אותו ויוליכוהו לבית
האסורים ויאסרוהו בחבלי ברזל ויניחוהו עשר שנה בחבלי עוני
שלש שנים בעינוי הדין לבעבור יברך אלהיו בהתיאשו למעוך פדיון
נפשו ויעבוד אלהיהם • כל זאת לא שוה להם לך נכנע בעמל
לבו ונפשו עליו תאבל בינון מתמיד עד שבעתתהו רוח רעה וכמעט
שלטה בו השנעון ובהתבודדתו יום יום בחרון אפו ובחמתו היה
לועק בקול מר ושואל לעלמו / האוכל לנוכי להחמין שחני
ארחניח ? אחרי כן מקץ השנים האלה נלאו השופטים לדרוש
מה נפיו להשיב על מלטינות לוחרי נפשו כי עמד בכחשו נגד
פניהם וילוו את שוטרי בית המשמר ההוא שייסרו אותו בענויים
קשים ממות עד שיולה חעלו • ויתפשו והקשרו ידיו ורגליו בחבלים
וימשכו שם בכל כחם דרך הטנעות הקבועות בכתליהם עד
שהעמיקו מכות טרות בעורו ובבשרו / ויהי כאשר נלח עד שלח
נותרה בו נשימה ונפלה דמו מבין לפרניו ויד אל הקיר / ותאת
נפלאת בעיניהו שהיה בעולם יביל כאב כזה • ודאי שהחמיץ
לבו בנבורים ביסוריו כאלה היה מודה גם מה שלח עליה על
לבו ולא חשב לעשותו • למנם רוחו הוא שבלש בחבירות כח
לא קש במוהו למען הניל נפשו ונפשות בני ביתו וקרוביו מני
שחת רשתם / ומאור חשם השולחת ושורפת את לחיהו בני ישראל
למען יחוד שם הש"ת • וכרחותם כי לא יכלו לפקוח את פיו

נפתחתו עינותיהם וילך וכתי כמשפט בית הסנירה ונתחייבו לנתק את מוסרותיו וירילוהו מן הגור וישלחו חותו בשלום ׳

בותבי דברי ה׳מיס כותבי *) שתחרי נתתו מניח התסורים הלך להסתקע בטולווה הנ״ל והתמיד לגור שם בין העם ההוא מסתפח והולך עמהם בתמונתם למראה עיניהם ושעמד בויכוחים גדולי׳ בדברי הכמות לפני עמודי עולם וחכמים מפותרים יושבי כסא׳ בתי התבונות ומדרשי למוד העיר נגד לנשי שם הדורשי׳ להנחיל כמותו כבוד שבת על כם רבנות חבבית הרפיאה ׳ וכפתחו את פיו בחכמה כל העם דן שחכם הוא יותר מכלם והעומדים נגדו נהפכו פניהם כשולי קדרה ׳ ועוד הפליא עשה הגדול קוסיה מהם בחכמה שלמעלה מהטבע ׳ על דבר שהתלמד עלמו כל תותן שניה שנתעכב בניה התסורין מנקר עד ערב ׳ עוד פעם שניה ילא לריב בגבור ערין בתדר המשנה המפותר הנ״ל עם גברת רבת בדורו וחסוב בעמו ונלחו בלחות לשונו ובעומק בילתו ׳ ויסר בעיני כל שומעין מכל בני עירו וישמהו פה לחד לרחם הישיבה הגדולה הנהיה פראפעסאר תף תמנם שנכרי וור היה בקוכש ׳

ואהר נחלו כל הכבוד והגדולה בהנתן תל לבו רע ומר ההכרת לעמוד בפרץ בכל עת נגד שומריו לבלי יודע התיחדותו שנם מקניו וילך מארלו ומארץ מולדתו ויבא שלם תל מחננו וא פה אמשטרדם ׳ וימל תת בשר ערלתו בשמחה ובקוש לבב ׳ ונקרא שמו יצחק אורובו די קראסטו ׳ וגם פה מלא תן בעיני כל רואיו ׳ כי הוסיף תל השמועה להפליא מעשיו בחכמת הרפואות וחבונתו זרחה בכל החכמות וגם הועלוהו ויושיבוהו בכסאות שרית הק״ק בבבוד ׳

ובהראותו שיבושי הדעות מהחוקר (ברוך) ביניריטי דע שפינוזא והמלומד יאן ברערנבורג הנודע בעמו בשם

---

*) Basnage hiſt. de juifs. p. 2114. le Clerec Bibl. univerſ. tom. 7. & Bajle Dict. crit. L. A. p. 67.

נאם טעקסטאר ר"ל מורג כי מלות אמלוח מצי היה בהרחבת (עיר גדולה כמ בהולאנדה) חבר בל' לאט"ין ספר אחד שקרא שמו Certamen Philog. שנדפס שק"כ שנת 1703 למניינם, ונשתו בפרטיות גדולות לא יוכל להכחישם מי שים לב מות בקדקדו, שהמורה ליגם מנגדת הסבל והסברת כמו שהורה ולמה לבני כמו טעקסטאר הנ"ל חבר על כן גם הוא נכל מהמורות הסברות הכוונות לחבר נדה מלבו ספינוזה הנ"ל.

עוד הניף ימין ידו בשבע סופר מהיר במחברת מספרת שבח בני ישרל והוכיח במיטור בטענות ורחות מעודות לעלמן שתיתות בגד שלמנים הם ותמיהיים נגד חרופים וגדופים שקריים וכוזבים שכתב פיליפי לינדנבורג רב הגדול ופרופיסור במדרשי הרעמונשראנטי חבר בעיר הוחת. להבלים חת רוחינו בעיני העולם.

אחרי כן הוסיף לכתוב ס' ג' בלעו קרא שמו Prevenciones divinas & ר"ל רחות שלח עלה ולח יעלה בדעת חוכלי לחם העלנים עובדי ע"ז עדות לחמותם שלח קדמם ה"ת בהכחשתו חותו בתנ"ך לבלתי ינות שבע הדשע על גורל הלדיקים.

ויעוד חבר ד' ספריס כ"י עין לח רחתם לפני מותו כתובים בשכתב ידו בל' לע"ז, (הח' תסובה שהשיב לבלה חחד חוכנו. ענינה שלמנו בעלי נרית חברם חייבים לקיום תורה נוח לנו מסה כהויתה בכל זמן כל ימי החרן. הנ') ביחורו נורך ותמיהי לפ' כ"ג מיטעיה הנביח. הנ"ל על שבעים שבועים של דניחל. והד') ריבות ומדנים נגד הרופח ופילוסוף שהיה בחותו ומן שמו חוריחל אַ קאַסטא שהיה כופר בתורת ה' ומודה בחיוב קיום המלות שבלעות. והחכם הזה נחלק חל עמיו ויסבדו לו כל ישרחל בשנת 1687 למניינם. ולפייטן המפורסם הספרדי מוכיר קדמוניות קהלתינו שהיה בשיח ושר לבח לספרדים בחרות בחרן מולדתו הנביר המכונה דון דניחל לוי די בחריוס. שר שבחו בלשונו

תיספאנ"יאה ואנני העתקתי תוקו לנעזון קדש בלי משקל כפי דברו , והנה זה :

אורובין בְּרְפוּאוֹת לָעֲחָלָאִים
הֵעִיר קְנָאַת חַכְמֵי אוּמָנוּתוֹ
וּבְמִכְתָּבוֹת נֶגֶד מִינִים גָּאִים
רָפָא עֵינֵי עִוְרֵי אֱמוּנָתוֹ :

חפשי :

על החכם הרופא המפואר מהו' מרדכי
חמכונה האפראט מארקוס הערץ נר"ו בברלין :

לֹא עוֹד כְּלָפָנִים חַי חַי לְבַדּוֹ
יוֹדֶה שִׁמְךָ רוֹפֵא-יְמֵי חֻלְיוֹ
בְּפִדּוֹתְךָ מְרֻדֶת מֵת שְׁאוֹלָה
עַתָּה יוֹדוּךָ בְּכִנֵי עֵבֶר
גַּם יוֹרֵד בּוֹר גַּם שׁוֹכֵן קֶבֶר
בְּפִדּוֹתְךָ מְרֻדֶת חַי שְׁאוֹלָה -

פלוני :

לציבא המושקר

הָפֵחַ נָא בְּזָבִים , צִיבָא ! אַל תְּרַמֵּנִי !
כִּיאֵרֶת תָּחֵל אֶמֶת דָּבָר , מֵאָז תְּרַמֵּנִי .

ו — ל

לעפרון הבער

הֲשִׁיב עֲפָרוֹן עַל כֹּל : מִי זֶה יוֹדֵעַ כֹּל ?
הַאַף רַק לֹא כֹּל ? — אָכֵן כֹּל לֹא יָדַעְתָּ !

ר — ל

משלי מוסר .

דוב אחד מנעוריו למרהו ארונו ,
לפסוע על שתי רגליו ולכרכר במשענו ,
פעם נמלט מידו , מהר שב אל יערהו .
אחיו בראותם אותו מרחוק הכירוהו ,
ובשמיחה רצו לקראתו כלם ,
ותרעש היער מהמית קולם .
ויספר להם קורותיו בין בני אדם ,
מיתֹ מלאכתו ומה מעשהו תחת ידם .
ובדברו כין המיהול קם על שתי רגליו ,
החל רקד כעת נשא רתוק בעליו .
ויתפלאו רעיו על נפלאות מעשהו ,
וינסו גם הם לעשות כמוהו :
ותהי להם למוקש , כי לא יכולו ;
חוכו , פוצעו , כי כשלו גם נפלו .
ויוסף האומן במצאו שם עציכם כרותות ,
לקחת מטה בידו אשר בו יעשה האותות :
אך רעיו הכבירו עליו קנאתם ,
בזו מלאכתו , ובחרות אפם זחמתם ,
כלם פה אחד צעקו ויענו :
הלא באת כי אם לצחק בנו ,
ברח לך , אל תוסף ראות פנינו ,
מה לך , רשע , להיות טוב נמנו .

ויהרשו

ויחרשו להמיתו לנקום חרפתם ,
לולי אין לברוח מפני עברתם .

* * *

בני ! הוספת קנות דעת גם חכמה ,
מאוד הזהר להתפאר בהמה :
לבלתי רבות עליך המשטמה .
הלא כרגע יהללו מלאכתך ,
ושנים רבות יהללו כבודך ;
ותחת קוית עשוה ממנה פרי ,
יהפכוה לך לזרון חטאת מרי .

יהודא ליב קראקא .

העור והפסח

איש עור ממשש בנתיבתו ,
וישמע והנה קול אנוש לקראתו ;
וישמח אל הבא ויוחל לו ,
ויקרא אליו לנחותו ולנהלו .

ניען האיש : אהה ! אם ממני תעזר .
פסח אני , וכשל עוור ונפל עוור .
אכן אראה בכתפיך רוב אונים ,
ולהעמיסם משא הנם נכונים .

לו תאבה שאת אותי עליך ,
את הדרך אנוכי אורך :
ויהיו לי עצמותיך לרגלים ,
ואני אהיה לך לעינים .

ויואל העור להיות משענתו ,
ויט שכמו ויעל הנכה בעל מרכבתו ;
ויעשו עהה בהיותם צמדים
את אשר לא יכולו עשות גפרדים .

כומיך

* * *

מנך יבצר סנולת זולתך
ומזולתך שלימותך ;
דין מאלה מחסוריכם
יצא קשר מחברתכם ·

לולי נמנע מזולתי ,
הלקי זה — זאת מנתי ;
נפשו אך לאורותיו עגמה ,
ולא ידע מאתי כל מאומה ·

למה זה תתלונן על אלהיך ,
כי יתר חלק אל ריעיך ?
הלא בשפעתם כלנו נשעשע ,
רק אם רעים יחד נתרועע ·

וואלף היידנהיים ·

אל רופא אליל ·

H. W.

A. d. A. I. i. H.

אשר בדברי ההפוכות כתב שטנה על הלנת המתים ·

מִי גָּוַע וַיֶּחִי , אוֹ מִי קָם מִקִּבְרוֹ ?
שָׁבַת רוּחַ אִישׁ , רֶגַע יָשׁוּב לַעֲפָרוֹ ·
אַתָּה רוֹפֵא ; כֻּזֹאת לַמִּשְׁפָּט חָשַׁבְתָּ ?
וְלִזְכֹּר חֶרְפָּתְךָ עַל סֵפֶר כָּתַבְתָּ ? —
אֶפֶס , אִם מֵהָרְפָּאִים תַּחַת יָדֶיךָ
שָׁפַטְתָּ — חַי אָנִי ; כֻּלָּנוּ מִשְׁפָּטֶיךָ ·
נִשְׁמוֹת חַיִּים אֵיכָכָה בָּהֶם נוֹתָרוּ ,
הֵן הֻמָּה , מַשְׁפִּיל ; מִיָּדְךָ נִגְזָרוּ · —

אלמוני ·

תולדות הזמן

אגרת

אל רועי שה פאורה ישראל המה הרבנים ומורי צדק
ותורה יצ"ו, ואיכם הנגידים העומדים בראש כל קהל
ועדה אשר במלכות גאליציא ולודומידיא *)

לעמבערג תק"מח

(Auf allerhöchste Verordnung.)

כזמני

הירץ הומבורג

המשגיח על בתי ספר בבני ישראל אשר
במלכות גאליציא ולודומיריא אני שלום;
וכי אדבר צדק וענות אמרת מפי יצאו.

שמעוני!

זה שם שנים, שמות רחינו עובה ורצון מלכנו נגו, תסר
נרגיש הפין חפצו, ללמד לת בניכו בנעוריכם מוסר
השכלי, ודעת לשוניכו תשכנוי, וברכי לחשבון, וולת
מדברים

*) המוכתב הזה נדפס זה לירה שנועות בק"ק לעמבערג, ונת לידינו
בכתיבת יד ערם הוכח על תכנו הדפוס, ולמען מלחום רצון
הלמנים התקפוים לדעת מהותו, לדעתם כי לית נגון המחבר, הנמהו פה
דברי המאספים.

מדברים ההכרחיים , נמוסיים , ומדיניים : ולזה לבנות , לו להכין בתי ספר (אשר להבדילם מבתי ספר הדת והתורה נכנוס) נור"מלי , והעמיד בם מנשים עברים כמונו , להורות לת ילדי בני ישראל לזה שעות ליום כל הנזכר , ככל הכתוב בספרי נור"מלי :

ואם לב מלבים אין חקר , הנה נדבות הבנים מנחנו כולנו יחדיו חקרנוהו , ועתה כולנו יודעים , כי אין חפץ בכל הפקודה הזאת כי אם להטיב לבנינו ולבני בנינו הבאים אחרינו : להבדילם בעיני האומה המושלת עליהם , ולהסיר מהם אשפה וגוו , ללמדם הנהגת הבית , והנהגת כל מסחר וכולה , לנטוע בלבבם ירא אלהים , ודברי מוסר , ולהרגילם ולהשכילם בכל חכמה ומדע , איש איש על אשר לבבו יבינו : להבדלם מנשוריהם , לבחור במלאכה אחת מן המלאכות המועילות לחיי האדם , או המתקנות ועובות את לקבון המדיני , אשר נדבות העובה על האומה בכללה , כן תרבה העובה לכל איש הפרטי :

ויותר מזה נתן מרוס עיניו על לאנשי זרע יעקב למען נקות אותם חולה וביתה : להדריכם על עוד ההנהגה בבגדים , לא יקרים , לבל נקיים ושלמים , לא בעלתי על נפי טלאי , ולרחוץ את פניהם , ידיהם ורגליהם , ולעשות את שער ראשם , למען יוצאו מן בעיני רואיהם : ובדומה מן הדברים המוסכמים בכלל , או בפרט בין לבני האומה , אשר תנחנו יושבים בקרבם : אשר מדרך המשכיל להתנהג על פיהם , למען לא יהיה לבוז , ולא ילמדו ממנו מוסר : כי לף אם זך ויישר לקחו , לא ימלט כי אם לוני חרטים , כי בל עין ילענ לו :

ועוד חקר ותקן להשכיל בנינו בעוד בפם רך ונוח לשמוע הלמודיהם היקרים , ואם לינם קוריים , לף על פי בן הם הכרחיים לכל בעל נפש המשלם חוקין , אשר הוא מתחייב בפם מלד מוסר השכל , שאלו שוים בל בני האדם , מתחלפי האומות : בענין להאוב את זולתו מבני האדם , חיוב עליו לא בבחינת ישראלי , לבל בבחינת אדם באם שהוא אדם בלבד : לעזור בכל בחותיו לל תקון ומוסר

כלל האומה , אשר הוא חלק ממנה , חיובי עליו מלד שהאדם הוא מדיני בעצמו : כי מבלעדי עזר החיים , לא תתוקן שלמות הכלל והפלאתו , וכן לא תושג שלמות החלק ואושרו מבלתי תושר כלל החלקים , כנודע : ואנחנו כאשר גלינו מארצינו שכולנו ואבדנו שלטון ומלכות , אבדנו גם הנמוסיים , והעיונים הדקים הוא החלק מן החכמות המלטרכית , עד שיקשה מאוד על מי שירצה להעתיקם לשוננו העברית :

מעת הסיר ה' שפה לנאמנים , אין אתנו יודע לכלכל שפה , להודות בשעש ונעימות לאדונינו הקיסר

ויאועפוס השני על כל הטובה אשר עושה עמנו כיום : ולא עמנו בלבד , כי גם את בנינו אחרינו : כי מי ממלכי ארץ , או מי מרוזני עיר קטנה אשר אך על כתרת ארץ ימשול , הכין לבו להפנית מרוס כאלו גם על ילדי העברים אשר מימים ימימה היו לשכים בעיני ההמון : ואנחנו נאנחים אלף ומאות שנה תחת משא הגלות אשר הכשיל כח הסבל , ונכי בעיניהם כחגבים וזרעי ארץ אשר כל עובר עליהם לעפר ירמסם : הבו ! זכרו ימים רחשונים אשר כמעט נשכחו מכם , ושימו על לבכם , בשלמי נהיטה כל הטובה הזאת ? ומי עשה לכם כל הכבוד הזה ? מי הקים מעפר רגשכם ? מי נתן לכם דרך לעבור בארצות סגורות מאז מפניכם ? ועתה אתם עובדים שמה תרחות תרחות לעשות מסחר וחפצים , אין חוכם ואין כושל : ואנשי הארצות ההן אתם אשר גרשו אתכם , והייטם לשחוק בעיניהם , וכל נפש טובה דואגה לכם , עתה כי חוקה עליהם יד המושל הרחמן יקדמו פניכם , ועל בואכם יאמרו ברכנו אתכם : ואשר יהגו בריכיהם וכניהם , כן יהגו גם : וזכרו זאת ! הבו גודל לאלקינו , ותנו תודה וכבוד למלכנו !

ואם עוד בקרבנו ים המתלוננים על הענין הזה , המדמים בנפשם , כי חסדי מלכנו היטר מדיחים פרי בטננו מן הדרך הטובה , ומני מעגלות התורה מורשה קהלת יעקב , אין להפליג עליהם , כי קלרה רוחם מסבין : וזה דרך כל דבר אשר יאמר עליו רשה זה חדש הוא ! ואם טובה גדולה

היא

היה בלמת . בעיני ההמון יהיה תמיד רע כל עוד שלא ישוב יען כוזן ברמות הימים / וזו יהיה הוא שוב והכבו רע : זה הוא ההמון מטולם / וזה גורל הכסילים עד עולם : קשה עליהם לעזוב ההרגל . אשר יתחזיו נחו לו נתנהו : ואולם אליהם חכמי ישראל ונבוני עמי / לא אליהם שמתי דברתי / ואינם בדתי לבלות רגע אחד בשבילם : כי כבר אמר החכם / המוכח עם שועים / והרוצה להלבין עור כושי / שניהם שוחקם לשנו :

ואמנם גם בכם רחשי אלפי ישראל ! יש מי מכם דואג בשלמת על ביטול תורה / כי שבחו בתי ספר כמה שנות ליוס : „ דעתינו קצרה / אתם אומרים / „ ולרבים „ להשיג דבר ה' ועדותיו מרובים : כן גנו לבעל תורה / „ נביאים וכתובים / משניות וגמרא / הגאונים וכל מחבר „ הפוסקים / ראשונים גם אחרונים / מילי דאגדתא ומילי „ דשיעתא וכדומה : היום קצר והמלאכה מרובה : מה נעשה „ ומתי נעשה לילדינו הצעירים ? אם לא עכשיו / אימתי „ יתחילו / ומתי יכלו את כל המלאכה אשר לפנינו ? או „ ישליכו הלילה ! תורת ה' אחרי גיום ? יעזבו תורות חיים „ נאחיים בשביל החיים המדומים והחולפים ? בשביל תורה „ מישראל ? "

חלילה וחלילה !

הנה ידעתם אתם כמוני את הקדושים אשר שמו שמות למו על אדמה : המה הרמב"ם והרמב"ן / רב סעדיה גאון / רבינו בחיי / בעל חובות הלבבות / ובעל מרכבת המשנה / ר' יעב"ץ עמדן / ואחרים מן הראשונים והאחרונים אין מספר לגולם / אשר טעמו ממתק דגם החכמה והמדע : והמה עכ"ו מלאו חון ועשו חיל רב בתורה ובקבלה כנודע / אשר ממי בחר אשר חפרו תנחמו שותים ועל פיהם תנו חיים : ראו עתה שלומי אמוני ישראל ! כי לך לשוח כחדשים פתר : וזלף גם זאת לא נחתי ולא שלותי / עד אשר הדפנה מלבבם והסקנו רוחכם גם בדבר הזה : כי נעתרתי אל שרי המלוכה

בענור

בעבור זאת והנה מעשו הטעות ללמוד נור"מלי והיתה הרוחה :
ועתה שימו לבכם אל דברי לחיכם כי נכוחות ידבר :

בעת ההיא אשר שם הקיסר ירוש הורו מטה הנור"מלי בכל
בכל מדינת גאליציע על שכמי, וכמו לו כן עתה מסדם
מקרוב היתה פקודתו אלי בדבר בתי ספר, אשר בם יורו המוריס
דבר ה' לשום עיני עליהם, לתקנם כראוי, להבין דרך לפני
המלמדים בן ילכו מיסור : למען הנחות הטף אשר לפניהם
לאט לאט : ממדרגה למדרגה, עד אשר יגדלון והיו לנערים :
ואז יוסיפו לומן ויעשו חיל בתורה ובחכמה : כי מי יעלה בהר
ההר ורגלין לא נסו הגג על הארץ ? כן הדבר הזה, בערם
ידע הנער לפרש ושוש שבל במקרא, איך ימלא לון לו בתורה
שבעל פה ושיח עמוקה ? — ואחרי אשר ידענו בי בכל בתי
ספר ישים שומרים לא מנהג ולא סדר • מתחילים ללמוד גמרא
עם תינוק בן שש ובן שבע והנער נער ושוא לא ידע עוד לקרא
בהגון, יסנו יד להסמרמר בלדק ובמשפט ונסי לחרפות בעיני
החכמים כולם : ואם חסרון הסדר והעדר המדרגה מזיק לכל
הענינים, ההיזק בענין זה גדול ורב הוא, ויפעל על חיי
האדם כולם : כאשר שלמה, חנוך לנער על פי דרכו, גם
כי יזקין לא יסור ממנו : ראו עתה ! כי את אשר חשבתם
קוצר הומן לינו מלא חסרון הסדר והתהפוכה הבלתי מתוקנת,
לא חלת : ולפי שחיני מן המתלוננים אבל מן הרוצים לתקן
המעות במהרה ועושה, אראה לכם שבת הבלבול והערבוב הזה,
ועליכם להסיר הסבה ואז יסור המסובב מעלמו :

הנה על הרוב אין שים ממנו מתעורר בנפשו להדריך הילדים
בתורה ובמלות, אם לא קשה יומו למהו • ומחוסר
כל לבלבל את נפשו ואת נפשות ביתו, לוקו יביאנו לנפשו
על המלאכה הזאת מנכבדה, מלאכת ה' : אשר לכן בוכל
לומר נפנים מה, כי זה הענין מהתו ובניו נעוצים ומשולחים
אל המקרא : לפי שהרלוסיהו אין מי דומה ואין מי יחוש להכין
בחורים מנוער, למלאות ידם, ולחנבש אל המלאכה שנחים
או שלש שנים • למען יגליחו ויסכילו אחרי כן לעת הגורך :
אבל הכל תלוי מנגד אם יעני אחד מבני הקהל, או אם יגוף

חכם ממורה ללמד את בניהו מועד ואם לאו ירעו עד שיסתלקו :
לפיכך נמשכו כמה תקלות מזה הענין :

הראשונה , בכמה מקומות יקנו את בניהם על יד מורה
ומלמד אשר בא מארץ רחוקה ולא נכרו
מעשיו ולא ידע החכם הוא או סכל הירא את ה' ואם לא :
די לו לבנות את בביר אחד מאנשי הקהל • או ברשתו יחטוף
נפשות הבנים , ותביאנה אליו את ילדיהן : פרקו את נומי
הזהב אשר בחוניכם , למלאות את תאותת הרב הלזה : עד
כי ימים יעבורו , ושנים יחלופו , או יכירו , או יתפקחנה
עיניהם , וידעו , (אך לריק) כי בסנורים הוכו ברחמונה •
כי בניהם להבל יגעו , כי נשארו ערומים מדעת וקנונה :
והמלמד האורח מקפח פרנסת התושב • אשר חולי נועת אפו
נפח חיים רבות בעול הקהלה לפי ערכו : ועתה כי חדל כחו
התנדב בנפשו ללמד את בני עירו בשעה כסף עבור שכרו •
ויאבד כל תקוותו בעד ילדים זר אשר לא נודע מאין בא , ומה
מעשהו ? ויערוף את לחמו מפיו • הלא ענין רע הוא זה ?

השניה , לפי שאין מי הוקם מן העדה איש חכם ונבון
להשגיח על הדבר הזה בתוך לבב • הנה חיי
המורה תלויים מנגד : וכל שבת בשבתו (בעת אשר הבן קורא
לפני אביו תקון מטבועה העברה) תוכל פתו בפחד ורעדה : כי
איך יפסיד למלאות רצון , ולהשליט חפץ בלי איש •
ואיך יוכל כל אחד מהאבות רדת לסוף עומק המקרא והתלמוד ?
או שעור בנפשו יוכל גודל העורף והשמל שיגע הרב יום
יום , ועד כמה תכבד העבודה על הנער ? הלא שואל מן
הרב יותר מן הלפסדרי • וזה טוען על הילד משא אשר אין
בכח הרך והענוג שאתו : לך לי עליכם , מורי תורה !
מלפיס לתת מתי יעבור יום השבת בלי מדון ובלי מריבה .
בלוס יש לך שרוטה נגעי בנו ? בלוס יש לך שאינו מחזיק את
בנו מעולה בחכמה ובשכל עשר ידות מחבירו ? לכן לך לריק
יגע הרב • כי כל טרחתו בזה נחשבה בעיני התאבות החפלים
לרוות בניהם עודם נעדרים לימים שוטטים בין התלמוד ,
כאשר יעשו הנחורים • דברי נער הם המדחיקים נפש הרב ,

והמכחיכים

והמכתיבים את גן הילדים • ופקוח הרגיש ומקו :

השלישית / בני עני ואביון נשתרים בלי תורה : והמעטים אשר בנדקת המורה ישבו בשבת התלמידים / אין מי משים עין / ואין מי חולה עליהם : נתלמים ישבו שם / ענייש מתורה כאשר תכותם ענייש מהון ואין ידם משגת לשלם על הרב מדי שכרו :

והרביעית / הקשה מכולם : אין יד / ואין מקום / ואין רוח לפני הילדים • ואין חוק / ואין שכר קבוע / ואין גמול קיים לפני מנהיגיהם : הרב היגו מולא ספקו ולחם תרוחתו תמיד • לכן הולך ומשתף הביתה בני חמש ובני עשר שנים / עוללים ובחורים יחדיו : שם במלר חדר / כמו בדר יוקיש על הארץ ישבו : שמה ירבץ הטף המתחילים תלפ"ת בית"ת • פה בזויות / היודעים (ואולם לא עוד ככל הצורך) בשיב הקריאה : בזויות תחרת ילדים אשר החלו להבין במקרא : מזה / לחרים שהגיעו ללמוד פרשה אחת מדי יום ביומו : ומזה / מתחילים בתלמוד : ואלה אשר אל מועד • ואלה אשר אל נזיקין שתו פניהם : לא לכם קוצר הומן ! כי אין פנאי ואין די זמן להרב לתת לכל אחד את חוקו / די מחסורו לפי ערכו • לכל הילדים אשר לרגליו : מלבד שכמעט מן הנמנעות להיות אדם אחד רגיל בכל מיני הלמוד ואופן הנעתו לשומעיו / יש מגליח לכלכל דבריו בגמרא ולא במקרא / וכן להפך : יש אשר בשניהם מלאה ידו • ואולם מאוד יכבד עליו לרדת מגדולת שכלו אל דעת הילד הנקלה להעמידו על הכרת האותיות • או להביאו אל המבטא הנכונה • אשר הוא מלאכה ואינו חכמה • וילאה נפש החוקר המשכיל בזה המין מן המלאכות : ומלבד הבלבול והרעש בעת שהילדים קוראים ולומדים כאחד דברים ועניינים נבדלים :

זהו מקור וסבת כל התקלות • ועתה הבו נא עלה הלוט ! קריאו ותספו יחד כל הרגיש / דרשו היטב כמה מגיע לכל אחד מהם שנה בשנה בשכרו ומה אחת יעשה וירבה בתורת החזיקו את דרך הממוצע • ומה מעט הוא / לתת קוסיפו עליו לשלם לו מן הקופה / כדי שיוכל ללמד ולעשות מלאכת ה' בלי

דאגה ובלי רמיה : בלי דאגה • לפי שזכרון עם / אז בלי הוספת
יסולם לו מקופת הקהל גמול תמידי וקיים / ילמד חמשה או
חמשים תלמידים : בלי רמיה • בהקיש לים אחד מקרב העדה
לשום עין על הדבר הזה : הלום הזה הרב הגדול אשר על
רחשכם • על פי אשר יורה לחכם תריומ גם לחתם מהם /
קלה למלחמת הקריאה בספרי הקפלה וכדומה • ואלה למלחמת
הצבת הקורס בגילים ובקונים על פשוטו • ואלה ללמוד המשניות
ומצות התלמוד • ואלה להורות העיון בגמרא ומפרשים ופוסקים /
ספרי מוסר ודקדוק : ויהיה לכל אחד מהם ענין מיוחד מן
הלמודים לפי כח שכלתו • ואל ילך איש ממקומו מונדר
ומוגבל בעדו • ויהיה זאת לחוק :

ויעוד ישמדל הרב הגדול למחוק ולקבץ יחד כל בעלי מדע
אשר בעיר / למען הועץ והמתיק סוד עמהם / לחכם
ולהורות אחר סדר נאות בלמוד כל בת וכת מן הכתות הנזכרות /
ולהקל העול מעל התלמידים ומלמדיהם : כי לא יתומן אם
יסופר / כמה טובה הסדרנה הגלותה / והסדר היטר / להגיע
אל החפץ המבוקש / במעט עמל ויגיעה קלה ! וכמה מזיק
הבלבול בכל עסקים ! עד שלפעמים מגדל הטורח והליחות
יקון האדם לרדוף עוד אחרי מבוקשו / ויעזבנו : כן תקרנוה •
והנסיון התמידי מורה על זה : ואתם דעו לכם / ובחרו
אמצעים נאותים ומקבילים אל החפץ הרחקי :

ואלה האמצעים לא אמבר לים הם / ולא רחוקים הם מכם :
אתו סביב עיניכם וקבלתו את המנהג היטר אשר על
פין יקנהגו המורים ; כח הרחשובה אלפ"ת בית"ת עד הקריאה
הנכונה / וכן המורים כח השניה מברחשית עד הוס כל המקרא
עם מעט מכללי הדקדוק היותר הכרחיים / וכן בכל בת וכת :
והיה כי תשמרו את החוק הזה כדבון למלמד / לא יחרמו
הימים • ויקבלה לכם החפץ הרחקי • וזהמצאו חן ושכל טוב
בעיני רואים את פשר הנכון : ואתם בלבבכם תקבלכו על
התחלכם בדבר נדול בזה : אמת הדבר כי לא נפלאת ממני
ההנבלה וההנהנה הגלותה והסכרתית • יש לאל ידי למוקה בעת
סופר דבר הבור על תופנין : בי לא מהיום ולא מתמול בינותי

על הדבר הזה : זה חמש עשרה שנה ויותר אשר התבוננתי עליו ודרשתי והקרתי היטב • לקח בחלה נסיתי ואין חכם כבר נסיון : הלא מורה קורה ופרנוג סייתי שניס רמות • ולא שמתי לומנתי בקרדום לחתוך בה : ויען מלחמתי את חפץ הנעריס נגשתי אל המלאכה הזאת היקרה עיני ולבי עליו כל הימים • ומפרי מומותי / אשר חשבתי למשפט על הענין הזה טעמו חכמי לב וישללו בשעריס מקנו :

ואולם מגודל ענותי / אמרתי לחבריס אני ואשתיר לכס משפט הבחירה / כי קבורו אתס סדר נאה והדרנה מכוונת : ואשתיר לכס גם ברכה : רצון ומשרי ממלך • כי יהיה לכס הדבר הזה לכבוד ולתהלה / לשם ולתפארת : ומי יודע כמה עובות גדולות ימשוך הענין אחרי בהבות הימים ! אולי מהר יעמוד לכס רוח ותגלה ממקום אחר : אולי שלחני אלהיס אליכס להיות לכס לפליטה גדולה / להחיות מפשכס ואת עשכס במדה טובה מרובה :

יהיה איך שיהיה חובה גדולה עליכס לשום לב מהר על הענין הזה בעיון נמרץ • ולבקר בחוכמה הדרך אשר ידרוכו בה בניה הספר ואל תאחרו : חובה עליכס מצד הנושא בעצמו : כי אס לא תקס תחומו על ידי בני ישראל מעת החילס בספר עד כלותס ואין לחנשים / מי יחום חוץ מכס ? הלא אתס אשר משח הדר ה' על שכמכס / ועיני כל העדה בשולות אליכס להשניח על לחכס כרועה בחמן ולהנחותס על מי מנוחות ולשבר למלון נפשס ? ואס אחד מהס יכשל הלא אתס יודעים מכשלה ? וה' מידכס יבקש את השבולה • כי אתס בקרבכס אל כשא הרעות ערוכתס בדבר הזה : וחובה הוא עליכס מצד חפץ הגבוה : כי גבוה מעל הפליטים הוא תדונינו הקיסר ירום הודו בן עלה ברוח הכמתו ובינתו כי שוהב יסר הוא / וחפץ תת נאדר בכל דבר שלטון :

אמנה דעו אף כי מדרך הענוה הקדמתי פניכס להשתיר לכס משפט הבחירה • לא כל העולה על רוחכס דרשתיה היה יהיה חק ליסראל ומשפט לבני יעקב : אבל בין אתין על דבריכס אס נכוחים הס • וגם המלך ימלא בס שבדל מה /

עצמי לו בלתי עצמי לדרוש עליהם לפשרם : סוף דבר הכל לביא במספט התקירה ובכור הבחינה לבקר בין טוב לרע : והיה אם כנים דבריכם / שוב תשים למו / כי כל ישעי וכל חפצי להעיבכם / ולעשות לכם שם בארץ : כי כבודכם יקר בעיני : ואם לא יכונו דבריכם או תערוך מליס מלבי תשר מלאה נפשי מבלי השלך כל דבריכם תרלה : ותשלחם אל הדרת השריס היושבים רחשונה בשלטת : ואשר יגוורן הם הוא יהיה למו לעינים : — ואתם שלום !

בשורת ספרים חדשים

מודיעת זאת לכל תאב ומשתוקק להבין בספרים ולרחות חדשות ונלטרות בכל דבר תכמת בינה / הנה המפקיד הרבני מהו' יצחק לנדים לוי המכונה בשם ר' חיים שפטנעז / קחת ידו שני ספרים נחמדים אשר המה בבקושים עדנה / חספר הא' הוא חלק שני מן ספר תמרי בינה שבאר נדפס פה ברלין בשנת התקמד"ל / וזה החלק כולל ד' מאמרים / א מאמר ההויה / יעיר אזן לשמוע ביאור נחמד להשכיל בפרשה ברחשית / לפי הפשט הנשען לחכמה אשר יסד ה' בעולמו בטעם המחדש בעולמו בכל יום תמיד מעשה ברחשית / ועל דרך אמרם ז"ל בי נשתכל וברא את העולם / והועד על אמיתת זה הביאור מהביאור אשר עשה המלך דוד והוא בבקושים / ב מאמר הנפש / יענה נורחות בשנות כל פעולות הנפש למיניהן / וגדרי החושים בהרגשותיהם / ומהות הרעיונים למחלקותיהם / ואיך יפעלו החושים ברעיונים והרעיונים בחושים בהקין או בחלום / ושם נאמר שהנפש בשר הוקם בכובד המקום ב"ה / והיה עשה פשוט / בלתי נודעת כי אם מפעולותיה אשר להם שם בשתת מחלקות כלי הפעולות שהם חמשת החושים והרעיון / ולהם שהה שמות בשמות הניאותים לפעולותיהם / נפש רוח נשמה חיה יחידה כבוד / והכבוד הוא שם הנפש מלד פועל הרעיון / ומכונה בשם נשמה יתידה / יען בה יחיה השלם בחדש חיי התחדשות בשנת נוסף על חמשת מיני חיי החול בלחקו לדון בדבר בחדש

לרעות

לרעות רעות רוח דעת וירא ה' והשכל בפועל אלהי' ומעשהו ,
ולהיות מיודעי שם כבודו על פי פועל כפיו כטעם כל הנקרא
בשמי לכבודי בראתיו , ג' מאמר השם , יבאר מהות חכמת
הראשון בחלק בקריאת השמות לכל חי ולמה נאמר אשר יקרא לו ,
בלשון עתיד ושם נאמר שהמכוון על שמות הנזרים לכל חי הנודעים
בכל דור ודור לבאים אחריו , והיא חכמה מפוארה עד מאוד .
ושם יבאר הנדלי שמותיו ית' לפעולותיהם בדבר שפתיו , ועשר
ויקרא תברח בשם ה' , כי שם ה' נקרא ויוצא שם , ושם נאמר
כי שם המה היו מיודעי שמו על פי פועלו ומודיעי עלילותיו לבני
אדם , כטעם קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו , ד' מאמר
המבטא , יבאר ענין הפלגת הלשונות לתומותם ומהות שיחות
דלח"מ למיניהם , ובמה נחשב האדם להקרא בשם חי מדבר יותר
מכל חי , אחר שגם להם כח הדיבור כמוהו .

הספר השני הוא המכונה בשם אסף , כולל מוסר השכל
לשני מחלוקת השלימות שהם היראה והחכמה ,
וכל דבריו יענה במליצה חידה לחם מן הלחות שדברו גם הנביאים ,
יענה נורחות בתיקון המדות והמעלות , יפליא פליאות חכמה
במשלים ומליצות קלרים מורכבים , מנושא ונשוא כעין ספר
משלי שלמה , וניחורו עולה עמו מפורש ושוה שכל בכתובים
הנחלקים לפרשיות ופסוקים ופסקי טעמים ונקודות , לא נודע
מי הוא זה מחבר זה הספר , אם הוא אסף הנזכר בכתובים ,
או איש זולתו כינה את עלמו בשם אסף , על שם אסיפת
המשלים אשר בו , ויאמר הרבני מה"רי הנ"ל שכן נמצא בן
היה מתו ומקדש בכתיבת יד , אך יהי מה הספר הזה רשימותיו
בתור המעלה והסדר , וכי הוא נכבד מאד יקבלו הקורא' בו
תועלת גדולה , אם בתיקון המדות והמעלות , ואם בתיקון
המליצה הנאה לדבר במשל ומליצה נאה וספה ברורה , ועתה
נדבה רוחו אותו להדפיסו למען זכות את הרבים ולהטיב אותם ,
לכן מי האיש החפץ בשני אלה הספרים ימלא את ידו לבוא
על החתום ועל הגלוי תלוינו לקבל כל אחד משני הספרים הנ"ל
במקח שוה עשר גדולים לכשיודפס , וכבר הסיג כמה הסכמות
על הדפסת הספרים הנ"ל מקלת הרבנים גאוני הארץ והמה
נכתובים .

ולבינן דעת מהות אי הספר מצינה לח פה עם הטעין לחיה כתובים מלוקטים מן מ׳
פרס ותיו כפי מה שיזדמנו ולמוד פתום מן המפורש , רחם דכיון ,

מִשְׁלֵי אָסָף בֵּן בְּרֶכְיָהוּ מִן הַמְשׁוֹרְרִים אֲשֶׁר
בַּלּוּיִם : לְהָאִיר דֶּרֶךְ לִפְנֵי מְבַקְּשֵׁי יי
לְלֶכֶת פָּה יוֹמָם וָלַיְלָה לְמְצוֹא כְפָלַיִם לְתוּשִׁיָּה :
עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים בָּשָׂר בְּמֶלַח תְּמֻלַּח
וְרִכּוּשׁ בְּצָדָקָה : בְּעַר הַחַלּוֹן יַשְׁקִיף הָעוֹנִי לְבֵית
הֶחָרוּץ וּבְעַד הַפֶּתַח יָבוֹא בְּמְעוֹן הֶעָצֵל לָגוּר
בְּמְגוּרוֹ : כִּי תְשָׂא אֶת שֵׁם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה בִּלְבָבֶךָ : כִּי חִקּוֹת הָעַמִּים
הֶבֶל הוּא יוֹדְעִים אֱלֹהֵיהֶם בַּל יְדָעוּם לְמַרְאֶה
עֵינֵיהֶם • וכו׳ : שְׁלֹשָׁה חֻמָּה נִפְלָאוּ וְאַרְבָּעָה לֹא
נוֹדָעוּ : אֵין שִׁלְטוֹן בִּבְנֵי אֲנוֹשָׁה וְלֹא רָצוֹן בְּמֹתֵי
הֶבֶל : אֵין תְּמוּתָה בִּבְנֵי יְהוּדָה וְלֹא חַיֵּי נֶצַח בִּבְנֵי
רֶכֶב : שְׁלֹשָׁה הֻמָּה רֵעִים אֲהוּבִים וְאַרְבָּעָה אֲחָיוֹת
תְּאוֹמוֹת : יִרְאַת יי וְחָכְמָה תְּבוּנָה וְדֶרֶךְ אֱמֶת :
שְׁרִירוּת לֵב וְסִכְלוּת פְּתָיוּת וְדֶרֶךְ שֶׁקֶר : רֵאשִׁית

משלי לחסף בן ברכיהו / כן שמוט ושם אחיו (בד״ה ח׳ ו) • כפלים /
רומז לב׳ חלקי התורה שלימות שהם יראה והחכמה : כי תעשה /
אם תעשה על פיו שהוא תעיירהו בלבבך בניור הנשמי לו
במשיגי הנשם כמו יחוין ושמאל למעוט והתפשטות וזולתם / ומהר לח
יהיה כך אלא זה כך דייקת : חקות העמי׳ / העושים עצבים / והעובד
מכיר את העובד למרחה עיניו ולין העלה העובד מכיר עובדו • אין
שלטון / לין לחדם שליט על הפעולות הטבעיות המוכרחים בטבע
במיעשיהם׳ לעשות פעולתם כי לח יועיל הצווי על הגוים שיברוך כמו שם :
במתי הבר / שהברים הטבעיים המתחדים מהר כמו הבל הפה / לחיכם
עושים מעשיהם ברצון : אין תמותה / לין הפסד בעלם פשוט הכלתי
מורכב כי כל הפסד הוא פירוד ההרכבה / ושם לין הרכבה לין פירוד
והפסד : בבני רכב / והפך זה כל מורכב מוכרח להפרד : יראת ה׳ /
שתיהן מוכרות יחד כהמרם ו״ל שם לין יראה לין חכמה : תבונה /
במחקר והתבוננות יושכל הלמת בכל דרש הפך פתי ילמין לכל דבר :
שרירות לב / מי שהולך בשרירות לבו ולינגו מנשיל ברוחו לת השכל /

הוא

מֶחְקָר פְּלִיאָה וְתוֹכָה הַשְׂכֶּל וַחֲכְלִיתָהּ אֱמֶת
וָצֶדֶק : לְפִי מַעֲטֵהוּ יְכַבֵּר אִישׁ בְּבוֹאוֹ וּלְפִי שִׂכְלוֹ
יְהַלֶּל בְּצֵאתוֹ : הִתְפַּאֵר בְּבוֹאֶךָ וְיִתְהַלֵּל בְּצֵאתֶךָ :
אַל תְּבַהֵל לְהָפִיק מַאֲוַיִךְ וְזָמֶמְךָ פֶּן יִהְיוּ לְךָ לְמוֹקֵשׁ :
אַל תְּזֵרֵהוּ חוֹל עָלַי קִיא צוֹאָה פֶּן פִּכְלִי רַעַת
יְטַנֵּף רֵעֶיךָ רַגְלָיו בּוֹ : אִם יָדְךָ רַב לָךְ וְטַאֲטֵאתָהּ
בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁכֵּר : אַל תְּמַבּוֹר עַתָּה בְּלִי הוֹן כִּי
לֹא תִמְצָאֶהָ בְּכָל מְחִיר : אַל תִּתֵּן מַטְעֲמִים יַיִן
וְנוֹפֶת צוּפִים לְבָנֵי הַסּוּסִים כִּי לֹא יֵאוֹתוּ לָהֶם :
שִׂים תֶּבֶן וּשְׂעוֹרִים וָמִים וְיִקְחוּ עֲרֵבָתָם : בְּעִיר
רוֹכְלִים קְנֵה וְאַל תְּמַבּוֹר : בְּמוֹשַׁב זְקֵנִים שְׁמַע
וְאַל תַּשְׁמִיעַ : לְקוֹט שׁוֹשַׁנִּים מִבֵּין חוֹחִים וְקַח מוּסָר
מִשּׁוֹבֵב וֶאֱמֶת מִמְכַּזֵּב : בְּסֵתֶר פָּנִים יֵרֵב כָּבוֹד
סוֹפְרִים וְיוֹתֵר מֵהֶמָּה שֶׁכְּבָר מֵתוּ :

הוא לישב בער כלומרס ז"ל לתן לדעם עובר עבירה לפ"כ נכנס בורות שטות : פתיות , ככתוב פתי יאמין לכל דבר : פליאה , לא יחקור החכם על סבת דבר מה בלתי אם יפלא בעיניו ואחר המחקר ישיג החמת ככתוב , ובזהר חלף בהיפוך לתון פלא , בית דא חכמה כמד"א בחכמה יבנה בית , והטעם אם תפלא תחלף חכמה : לפי מועטהו , לפי מלבושי כדוד יתכבד החכם הכלתי נודע עדכה ע"ד אמרם ז"ל במתא שמתי ובלא מתא תותבתי : אל תזרה חול , הכוונה שלא ייפה הלעות הכוזבות בחופן שיחמכו לשכל כן יתן יד לתועים כי אם יומחה לותם על לא יפלר לחרימם רוסס כלל : בכל מחיר , שלא יעזוב סוס עת בלי מקנה וקנין אחיה שליחו' : אל תתן מטעמי' , הכוונה שלא ידבר בלשון כפיל דברי חכמה : סופרים , ר"ל מחברי הספרי' ;

חברת שוהרי הטוב והתושיה .

מודעה

מאותן חמש המגלות עם התרגום אשכנזי ובאור , שפודעטע בחודש עבת העבר בשם חבירינו , ר' אהרן הלוי ר' יוסף נרי"ל שי' , כבר נגמרו וילחו מן הדפוס שלם המגלות

המלה, **שיר השירים רות ואסתר**, והמה בחנות הספרים אשר לחברת חנוך נערים בברלין, מקחם י"ש גדולים פ"ק על דרוקפאפיר, ועל טריבפאפיר (דהיינו על נייר יפה מאוד) א' ר"ש פ"ק. אמנם לא יומכרו כי אם בתנאי שיחתמו הקונים לקחת גם את המגלות הנזכרות **איכה וקהלת**, אשר ילמו לאור ה' בקיץ הבע"ל, ומקחם יהיה על טרייב פאפיר הנזכר ט"ז גדולים פ"ק, ועל דרוקפאפיר חיוה גדולי פחות, אשר לא יוכל עוד להקנה. והיה האנשים אשר יכספו לקנותם ילמו לה משניה התנות הנ"ל החתום מטה, והוא ישמור את פקודתם לשלוח להם את כל אשר יחפצו. חולם חותן הדרים במקומות הנרשמות כאן או שמוך להן ישיגו את מבוקשם גזה אצל אנשי שלומינו הנקובים פה בשמותם, דהיינו: בעיר

ברעסלויא, ר' יואל ראבנאוויץ.	פירד, אלמנת הרופא ר' וואלף האללי ז"ל
דעסוי, ר' יואל כ"ר יוסף וואשט.	פ"פ דאדר, ר' אברהם האללי.
האמבורג, ר' חיים וויר צבורג.	פ"פ דמיין, ר' וואלף היידנהיים.
ור' ישראל כרעפלויא.	פראג, ר' אברהם ליב לינשיץ.
ווין, ר' פסח האללי.	קאפנהאגן, ר' שמעון קירכהיים.
נאנסי, ר' זעליגמן פאפנהיים.	קעניגסבערג, ר' דוד טהעאדאר.
פאצדאם, ר' יהודה ליב קראקא.	שטראסבורג, ר' משה חלפן.

כיד אחר פסח תי"ה יודפס ס' **משלי** עם העתקה לתה בלשון אשכנזי ובאור המלות והענינים, ולהיות דבר בלתי אפשר לקנות את דפי הספר כזה טרם התחלתו, יותן בעד כל במגן א' גראשן פ"ק, ולעני המדומה לא יעלה מספרם על ד' במגן, אמנם אם יתרבה את במגן יתר ממספר הזה לא יותן בעד הכל העולה מעשרים ומעלה כי אם חצי גרמטן בעד כל במגן. ותפקח מכל מאספי החתומים על חתם המגלות בכל עיר ועיר שיטריחו נ"כ לאסוף החתומים על זה הספר, בשכר עשר למאה, ואז יודיענו לי מספר החתומים ושמותם טרם כלות חודש תמוז הבע"ל. וברגות ה' נבוא דרך זה לתכליתנו לשום העתקה כל ספרי הקודש לפני בני ישראל, והיה להם אור בנתיבותם בלכתם להבין את דברי נביאינו הקדושים.

ברלין בחודש ניסן תקמ"ח לפ"ק. איצק אייכל.